

BOGYÓSNAP

nébih

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Mezőgazdasági
Vidékfejlesztési Alap

A VIDÉKI TÉRSÉGEKBE BERUHÁZÓ EURÓPA

Nébih Fajtakísérleti Állomásainak bemutató üzemi programja és fejlesztése

*Bemutató üzemi célok a megvalósulási
helyszínek függvényében:*

Tordas	kertészeti (zöldség, gyümölcs) fajok, szántóföldi és üvegházi termesztési körülmények, ökológiai gazdálkodásra alkalmas fajták vizsgálata
Pölöske	kertészeti (gyümölcs) fajok vizsgálata
Székkutas	szántóföldi fajok vizsgálata
Monorierdő	erdészeti fajok vizsgálata, fajtakitermesztés, burgonya rezisztenciavizsgálat

A Nemzeti Élelmiszerlánc-biztonsági Hivatal (továbbiakban: Nébih) Mezőgazdasági Genetikai Erőforrások Igazgatósága végzi a fajtaelismeréshez szükséges vizsgálatokat és a fajtakitermesztést (posztkontroll vizsgálat). A hazánkban elismert fajták az Európai Unió egész területén szaporíthatók és forgalmazhatóak.

A fajtakísérleti állomások az ország fontosabb termőterületein helyezkednek el. A fajtakísérleteket a hazai és nemzetközi jogszabályokban foglaltak figyelembevételével, egységes módszertan alapján végezzük.

A fajtakísérleti és fajtakitermesztő állomások modernizálásával, olyan növényfajtakísérleteket lehet végezni, melyekkel limitálhatóak a mezőgazdasági termesztés bizonytalanságából adódó negatív hatások,

növelhető a termésbiztonság, valamint a növényi kórokozókkal, kártevőkkel szembeni ellenállóképesség. A gazdálkodók olyan innovatív ismereteket, növénykultúrákat (fajtákat), környezetvédelmi megoldásokat ismerhetnek meg, amelyek alkalmazása révén optimalizálhatják a termelést, csökkenthetik a szennyezőanyag kibocsátást, valamint eredményesen alkalmazkodhatnak a fenntartható fejlődés feltételeihez.

A Pölöskei Állomáshoz 75 ha földterület tartozik a Göcseji termőtajban Zala vármegyében.

A terület 8 megkülönböztetett táblára osztott. Talajfelszíne közepesen hullámos, talajerózió nem jellemző. Genetikai talajtípusa: agyagbemosódásos barna erdőtalaj. Kötöttsége: vályog-agyagos vályog, Arany-féle kötöttségi szám: 42-45. Humusztartalom: gyenge, táblánként változó, 0,7-1,5%. Az állomáson kertészeti fajok vizsgálata történik.

Bemutató üzemi látogatási programok:

1. Alma-, körte-, japánkörte nap
2. **Bogyósnap**
3. Cseresznye-meggy nap
4. Dió nap
5. Fagyvédelem
6. Fajtahasználat
7. Héjas nap
8. Metszési munkák bemutatása nyáron
9. Metszési munkák bemutatása télen
10. Növényvédelmi nap
11. Rezisztens szőlőfajták bemutatása
12. Szilvanap

Bogyós termésűek

Az új növényfajták oltalmát egy nemzetközi rendszer biztosítja, amely az 1961-ben Párizsban elfogadott UPOV Egyezményen alapul. Az UPOV (Union pour la Protection des Obtentions Végétales) egy kormányközi szervezet, amely jogi személyiséggel rendelkezik és Genfben, Svájcban található. Célja, hogy a növény-nemesítők számára szellemi tulajdon-jogot biztosítson, védelmet nyújtva számukra az új fajták létrehozása során. Az egyezményt többször módosították (1972, 1978, 1991) és jelenleg 79 ország csatlakozott az UPOV-hoz, köztük Magyarország is 1983-ban.

A növény-nemesítés hosszadalmas és költséges folyamat, ezért elengedhetetlen a jogi védelem. Az oltalmazott fajtákat csak a nemesítő engedélyével lehet szaporítani és forgalmazni, így biztosítva a nemesítői jogok érvényesítését. Az UPOV Egyezmény 12. cikke kimondja, hogy új növényfajták oltalma akkor adható meg, ha a fajta megfelel a szigorú oltalmi követelményeknek: megkülönböztethető (Distinct), egyöntetű (Uniform) és állandó (Stable) – röviden DUS. A DUS vizsgálat során a fajtát részletesen összehasonlítják a már létező fajtákkal, hogy igazolják ezen kritériumok teljesülését.

Magyarországon az utóbbi években sajnálatos módon visszaszorult a bogyós gyümölcsök nemesítése, termesztése,

pedig ezek a gyümölcsfajták kiemelt jelentőséggel bírnak mind a hazai mezőgazdaság, mind a fogyasztók számára.

A köszméte, ribiszke, málna, szeder, szamóca, fekete berkenye, homoktövis, bodza, áfonya és a csipkebogyó nemcsak kiváló tápértékükkel, hanem gazdasági potenciáljukkal is fontos szerepet tölthetnének be a magyar agráriumban. Azonban, míg a zöldségfajok és szántóföldi növények terén egyre több fajtabejelentés

érkezik különböző nemesítőktől, a bogyós gyümölcsfajták terén jelentősen elmaradunk. A nemesítők számára ösztönző lehetne az új, magas hozamú és betegségekkel szemben ellenálló fajták fejlesztése, amelyek hozzájárulhatnának a magyar gyümölcs termesztés fellendítéséhez.

A bogyós gyümölcsök sokoldalúságuk – friss fogyasztás, feldolgozás, fagyasztás – révén jelentős gazdasági potenciállal rendelkeznek,

míg változatosságuk növelhetné piaci értéküket. Ezért a hazai nemesítési programok újraélesztése és támogatása kulcsfontosságú lenne.

A köszméte sokféle színben és formában létezik, a leggyakoribb fajták közé tartozik a zöld (pl. Pallagi óriás), sárga

(pl. Hinnonmaki), piros (pl. Piros ízletes) és fehér (pl. Szentendrei fehér). A köszméte egy sokoldalú, tápanyagokban gazdag gyümölcs, amely nemcsak egészséges, hanem különleges helyet foglal el a bogyós gyümölcsök között.

A ribiszke többféle színváltozata is népszerű: a piros (pl. Fertődi hosszúfürtű) és fekete (pl. Dyana) mellett fehér, sárga ribizli (pl. Blanka) is kapható, melyek egyedi ízük és színük révén új élményeket kínálnak a fogyasztóknak. Az ilyen szokatlan bogyósok iránti kereslet egyre nő a boltokban és a piacokon, mivel a vásárlók szívesen fedezik fel az új ízeket és színeket.

A málna nemcsak a klasszikus piros változatban, hanem sárga (pl. Fertődi aranyfürt), fekete (pl. Black Jewel) és lila (pl. Glen Coe) formában is elérhető, amely a vásárlók körében különlegességnek számít.

A szeder (pl. Thornfree, Fertődi bőtermő) az egyik legrégebben ismert bogyós gyümölcsünk. Beltartalmi értékei hasonlóak a málnához, de magasabb szárazanyag-, szénhidrát- és pektintartalommal rendelkezik, míg C-vitamin tartalma alacsonyabb. Frissen és feldolgozott formában egyaránt felhasználható.

A szamóca (pl. Fertődi 5, Korona, Alba) az egyik legkeresettebb bogyós gyümölcs, mivel édes íze, könnyű hozzáférhetősége, sokoldalú felhasználhatósága, valamint a gyümölcsök változatos mérete és alakja vonzóvá teszi. Gazdag tápanyagokban, antioxidánsokban és C-vitaminban, így erősíti az immunrendszert, javítja a bőr egészségét és védi a szervezetet a káros szabad gyököktől.

A fekete berkenye (pl. Rubina, Nero) manapság egyre népszerűbb, különösen magas tápanyagtartalma és jótékony hatásai miatt. A bogyói frissen gyakran túl fanyarok, ezért leginkább feldolgozott formában fogyasztják. Rendkívül ellenálló a kártevőkkel és betegségekkel szemben, így biotermesztésre is kiváló.

A homoktövis (pl. Remény, Vitéz) bogyója szintén gazdag C-vitaminban, erősíti az immunrendszert, gyulladáscsökkentő és antioxidáns hatású, továbbá támogatja a bőr regenerálódását és a szív-és érrendszer védelmét. Kiváló természetes egészségmegőrző, amit gyakran fogyasztanak dzsem, gyümölcslé vagy kapszula formájában

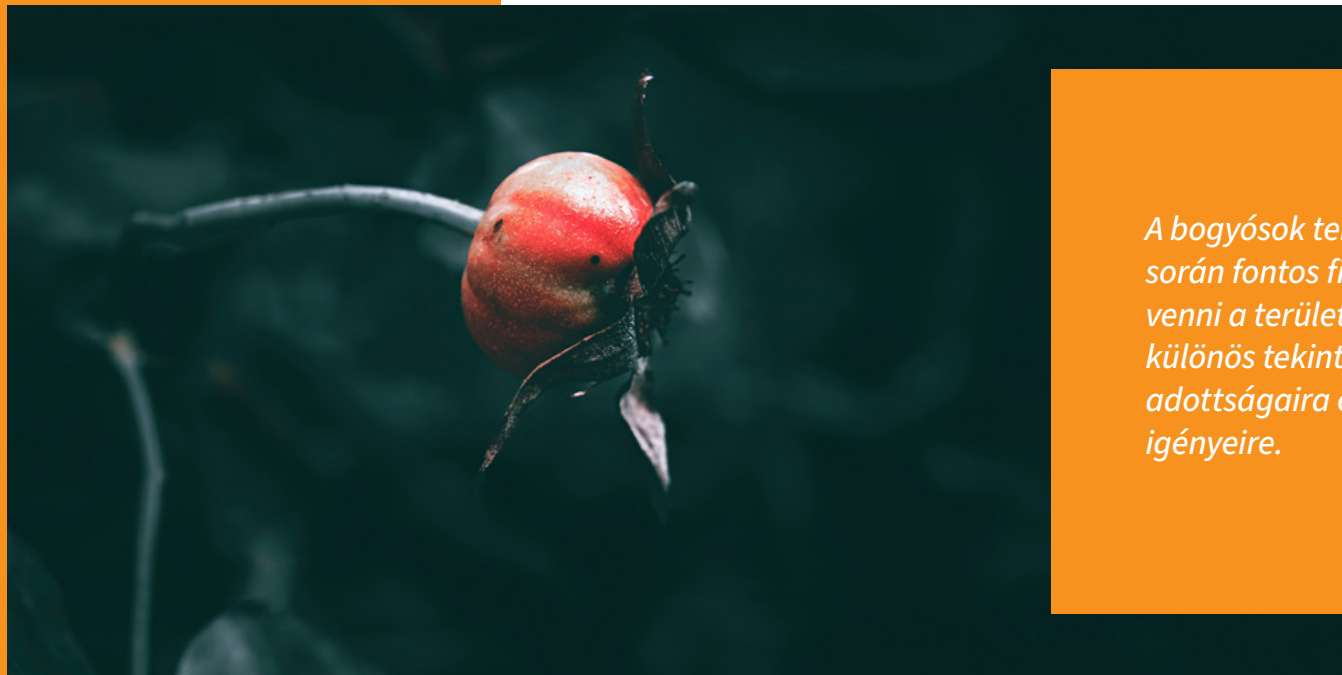
A bodza (pl. Haschberg) termesztése az utóbbi évtizedekben nőtt, mivel a gyümölcséből készült természetes színezékek iránti kereslet megemelkedett. A vadon termő növények nem tudták kielégíteni az igényt, így a termesztett bodza területe bővült, mind hazánkban, mind külföldön.

Az áfonya (pl. Blueray, Bluecrop) iránti kereslet folyamatosan nő, mivel egészséges és ízletes, jól illeszkedik az egészségtudatos táplálkozásba. Hazánkban azonban nem mindenhol terem meg. Előnye, hogy a többi bogyós gyümölcshöz képest jobban tárolható, hűtőszekrényben akár egy hétig is eláll. Különleges igényei miatt viszont kényes növény.

A csipkebogyó tízszer több C-vitamint tartalmaz, mint a narancs, és széleskörűen alkalmazzák teákban, lekvárokbán, valamint kozmetikumokban, mivel a magjából készült olaj bőrregeneráló hatású. Leginkább dísz-és gyógynövényként ismerjük, de egyre nagyobb mennyiségű csipkebogyót igényel az élelmiszer-és szeszipar is.

A bogyósok termesztése során fontos figyelembe venni a terület kiválasztását, különös tekintettel a talaj adottságaira és a növények igényeire.

Tehát a bogyós gyümölcsök gazdagok vitaminokban, antioxidánsokban és fitonutriensekben, így nemcsak friss fogyasztásra, hanem feldolgozott termékek – mint lekvárok, szörpök, gyümölcslevek és étrend kiegészítők – alapanyagaként is kiemelkedő értéket képviselnek.

A bogyós kísérletek Pölöskén találhatók egy kis településen, Magyarországon délnyugati részén, Zala vármegyében. A fajtakísérleti állomáson megtalálhatóak különféle gyümölcsfajok, szőlő és dísznövények.

Az állomás feladatkörébe tartozik a gyümölcs DUS növényfajta-kísérletek beállítása, kezelése (megkülönböztethetőség, egyneműség, állandóság), a DUS vizsgálathoz előírt fenológiai megfigyelések és a mért tulajdonságok felvételezése, a fajtagyűjtemények (DUS referencia) fenntartása, az Európai Közös Növényfajta Hivatala (CPVO) és a külföldi társhatóságok által DUS vizsgálatra beküldött fajták kísérletbe állítása.

Az áfonya például kifejezetten savanyú talajt (pH 4,5-5,5) kedvel, míg a málna, szamóca és ribiszke az enyhén savanyú pH 5,5-6,5) talajt részesíti előnyben.

A bogyós gyümölcsök érzékenyek a pangó vízre, ami gyökérrothadáshoz vezethet, ezért a megfelelő vízelvezetés biztosítása elengedhetetlen. A növények napos, jól szellőző területeken érzik jól magukat, ahol legalább napi 6-8 óra közvetlen napfény éri őket.

Az optimális terméshozam érdekében fontos a megfelelő fajtaválasztás: érdemes ellenállóbb hibrideket választani, amelyek jobban alkalmazkodnak a helyi körülményekhez és kevésbé érzékenyek a betegségekre. Például a málna esetében különösen lényeges a fitoftóra és más gyökérbetegségek, valamint a meztelen csigák és gombás fertőzések elleni védekezés. A fenntartható növényvédelem érdekében

a vegyszerek használatát minimalizálni kell, miközben figyelembe vesszük a talaj biológiai aktivitásának fenntartását.

A termesztési technikák, mint a mulcsozás és a precíziós öntözés, segíthetnek a termés minőségének javításában, valamint a fenntartható gazdálkodásban. A jövőben a bogyós gyümölcsök iránti kereslet várhatóan tovább növekszik, ezért a magyar nemesítési programok támogatása és fejlesztése nemcsak a mezőgazdasági diverzifikációban, hanem a hazai piac versenyképességének növelésében is szerepet játszhatna.

A bogyós gyümölcsök gyomirtása sajátos kihívásokkal jár, mivel ezen növények gyökérzete általában sekélyen, a talaj felső rétegében helyezkedik el. Ez különösen fontos tényezővé válik a gyomirtás megtervezésekor, mivel a sekély gyökérzet érzékennyé teszi a növényeket a gyomirtás során alkalmazott mechanikai és kémiai beavatkozásokra.

A bogyós gyümölcsök viszonylag korai rügyfakadása és a termés korai leszedése tovább nehezíti a helyzetet, ugyanis a nyár második felére, amikor a növények már nem aktívak, a területek hajlamosak elgyomosodni.

A következő évi termés sikerességének kulcsa a termőréteg-differenciálódás időszaka, amely egy rendkívül érzékeny és gyommentes környezetet igénylő életszakasz.

A termőrugyek differenciálódása során a növényeknek zavar-talanul kell fejlődniük, mivel a gyomokkal való verseny a víz-ért és tápanyagokért jelentős stresszforrás lehet.

Különösen a száraz, forró nyári időszakban válik kritikussá a gyommentes állapot fenntartása, hiszen a vízhiány ebben az időszakban súlyos termés-csökkenést eredményezhet.

A telepítést megelőzően alapvető fontosságú a terület megtisztítása az élő gyomnövényektől. Az élő gyomok, mint például a fenyércirok (*Sorghum halepense*), csillagpázsit (*Cynodon dactylon*), tarackbúza (*Elymus repens*) jelenléte hosszú távon nehezíti az ültetvény fenntartását, mivel ezek a gyomok mélyebbre hatoló gyökérzettel rendelkeznek és hatékonyabb védekezési módszerek szükségesek az irtásukhoz. A gyomirtás szempontjából meg kell különböztetni a sorok és a sorközök kezelését.

A sorközökben elsősorban mechanikai módszereket alkalmaznak. Ezek a módszerek hatékonyak a gyomok visszaszorításában, azonban a sorok közvetlen közelében, ahol a bogyós növények gyökérzete található, mechanikai gyomirtásra nincs lehetőség, mivel a gyökerek sérülése jelentős károkat okozhat a növényben. Ezért a sorokban a herbicides védekezés válik szükségessé.

A bogyós gyümölcsök betakarítása különös figyelmet és gondosságot igényel, mivel ezek a gyümölcsök könnyen sérülnek és gyorsan romlanak. A megfelelő betakarítási idő megválasztása kulcsfontosságú, hiszen ez határozza meg a termés minőségét, tárolhatóságát és piaci értékét. A bogyósok esetében az optimális betakarítási időpontot a gyümölcs színe, íze, illata, valamint tapintása alapján kell meghatározni.

Például a málna akkor tekinthető érettnek, ha a gyümölcs eléri a kívánt színt, és könnyedén leválik a vacokkúpról. A szamócát akkor érdemes szedni, amikor élénk piros a színe és édes illatot áraszt, míg az áfonya sötétkék, majdnem feketés árnyalatú, és enyhén puha tapintásra. Mivel ezek a gyümölcsök érzékenyek, a betakarítást leginkább a reggeli órákra érdemes időzíteni, amikor a hőmérséklet még hűvös, de a harmat már felszáradt. Ez segít megelőzni a gyümölcsök túlzott felmelegedését és gyors romlását.

A szedés során ajánlott kézzel betakarítani a bogyósokat, hogy elkerüljük a mechanikai sérüléseket. Fontos, hogy a gyümölcsöket közvetlenül a szedés után árnyékos, hűvös helyre helyezzük, hogy megőrizzük frissességüket. Egyes gyümölcsöket, mint például a málna és a szeder, rétegekben érdemes tárolni, hogy elkerüljük a gyümölcsök összenyomódását és károsodását.

A betakarítást követően a bogyós gyümölcsöket lehetőség szerint azonnal hűteni kell, mivel rendkívül érzékenyek a magas hőmérsékletre, és gyorsan veszítenek nedvességtartalmukból. A gyorsan romló bogyós gyümölcsöket, mint a szamóca és a málna, javasolt a szedés napján piacra vinni vagy feldolgozni, hogy elkerüljük a minőségromlást.

Összességében a bogyós gyümölcsök betakarítása során az optimális időzítés, a kíméletes kézi szedés, valamint a gyors és megfelelő hűtés biztosítása nélkülözhetetlen ahhoz, hogy a gyümölcsök a lehető legjobb minőségben kerüljenek a fogyasztókhoz vagy a feldolgozóiparhoz.

Nemzeti Élelmiszerlánc-biztonsági Hivatal
Mezőgazdasági Genetikai Erőforrások Igazgatóság

1024 Budapest, Keleti Károly u. 24.
portal.nebih.gov.hu
ugyfelszolgalat@nebih.gov.hu
+36 1 336 9000

